

Київщина — епіцентр болю

Саме цього грудня виповнюється 22 роки по тому, як над четвертим блоком нашої гордості української — атомної станції імені Леніна, над блоком, що неждано зазнав планетарної аварії, було зведено так зване тимчасове укриття, яке мало вберегти нас, усе довкілля від згубного впливу атома. Це укриття титанічними зусиллями сотень людей побудували і справді дуже швидко, лише за кілька місяців, а тому й розраховане воно було на 5-7 років. Але проіснувало 22. Лише тепер його зміцнили, поставили додаткові захисні щити, упорядкували деякі приміщення всередині блоку, територію довкола нього. Про постійне ж укриття, про так званий конфаймент, про який ми вже писали-пере-

писали, поки що мова не йде. Вірніше, мова йде вже протягом принаймні десятиліття. І гроші на проект конфайменту Європа нам виділяла немалі, і на будівництво початок будівництва його теж ішли транші. Де ті гроші — ніхто не знає. Принаймні зараз нас запевняють, що нові європейські вливання на укриття будуть використані за цільовим призначенням, конфаймент, врешті, з'явиться над похмурою спорудою напівзруйнованого блоку, що наганяє жах не стільки на нас, бо ми до нього вже давно звикли, скільки на Європу, яка добре знає, яку небезпеку таять для людства надраблоку, де і досі зберігається 200 тонн неконтрольованого ядерного палива.

Ось чому, навіть через 22 ро-

ки після аварії, багато країн Європи, та й Америка, знають нашу Україну перш за все за словом Чорнобиль.

І тут мені хотілося б згадати слова нашого міністра з надзвичайних ситуацій Володимира Шандри про те, що, коли нічого не робити, то Чорнобиль стане безпечним лише через 24 тисячі років. Важко усвідомити таку кількість років у розрізі існування землі, важко усвідомити, що стільки віків над нами володарюватиме якийсь там Чорнобиль. Але він не якийсь, він став зоною небезпеки, епіцентром болю багатьох людей. А позаяк Чорнобиль розташований на території нашої області, то й Київщина, яка найбільше постраждала від наслідків тієї далекої аварії, тим більше є епіцентром багатьох наших негараздів, епіцентром нашого болю.

На моєму робочому столі лежить стос блокнотів, на яких написано лише одне слово — Чорнобиль. Вони увібрали в себе і те літо та осінь 1986-го, коли вся

Україна, всі республіки колишнього Радянського Союзу однією потужною силою кинулись на ліквідацію наслідків планетарної аварії на атомній. У цих блокнотах і записи про наступні роки, коли йшли роботи на самій станції, йшла "зачистка" багатьох територій, об'єктів, коли буквально зі сльозами її працівників закривалась станція, коли відбувалось і росло нове місто енергетиків Славутич, коли щороку 26 квітня ми згадували проблеми Чорнобиля, а потім потроху забували їх, коли помирали люди — свідки тієї трагедії. І коли молодим ставало байдуже, що там було і є у тому Чорнобилі. Про це також читаю гіркі записи.

Ім є підтвердження. Недавно звернулась до кількох молодих людей із одним запитанням, що ви знаєте про Чорнобиль?

— Чорнобиль? Щось там горіло...

— Був вибух. А тепер? Не знаю...

— Атом вирвався на волю.

— Мої дід і баба там жили. А сьогодні там — зона.

— Чорнобиль — це куди атомні відходи возитимуть.

Блокноти. Багато чого з них надруковано в газеті. Багато що так і залишилось у записах. Хоч про все це мають знати, мають пам'ятати люди.

— Ось лише кілька цифр і фактів. У перші дні аварії 135 тисяч прип'ятчан було евакуйовано із зараженого радіацією міста. 700 тисяч людей — представників усіх республік колишнього Радянського Союзу, працювали протягом літа довкола реактора, на самому реакторі, намагаючись швидше ліквідувати страшні наслідки аварії. Тоді, у 1986-му, над реактором один за одним літали вертольоти, що робили зйомки, кидали у розпечене жерло реактора мішки з цементом, піском, камінням. Багато хто з льотчиків, які сиділи за штурвалами цих вертольотів, вже давно мертві. Чимало років тривали розмови довкола імен оператора Леоніда Топтунова, інженера Олександра Акімова, головного інженера Миколи Фо-

міна, які тієї злощасної ночі чергували на реакторі. Хто з них вижив? Лише пізніше з'ясувалося, що винні огріхи у проектуванні самого реактора. Що він просто не міг одного дня, чи ночі не вибухнути.

Мені довелось розмовляти з інженером Анатолієм Дятловим, який саме тоді, 26 квітня, отримав неймовірну дозу радіації — 390 бер. Ця доза у п'ять разів перевищувала життєві можливості людини. Але Дятлов залишився живий. Він помер пізніше від серцевого нападу. Чому він витримав таку дозу? Які сили мав у собі? Про це ніхто так і не дізнається. Бо саме у рік аварії ніхто і не займався питанням, які дози страшні, а які людина може витримати. Той же Дятлов підтвердив, що реактор був не готовий до тривалої експлуатації. Вибух на ньому був невідворотний. Але ми йшли за командою зверху чітким солдатським кроком і намагались отримати якомога більше енергії.

(Закінчення на 2-й стор.)

Київщина — епіцентр болю

(Закінчення.)

Початок на 1-й стор.)

Вона і справді потрібна була нам. Але замість тривалої експлуатації ми отримали тривалі наслідки планетарної трагедії.

А ось ще один запис. Академік Валерій Легасов майже постійно був присутнім на станції під час ліквідації наслідків аварії. Яку він отримав дозу — сьогодні ніхто не знає. Але був страшенно хворий. Потім його ще й звинуватили у якихось недоробках по ліквідації. А потім він помер. А потім через 10 років після смерті отримав звання Героя Росії.

Дуже важко підрахувати, скільки страшного літа 1986-го загинуло водіїв, які безперервно возили до "ненажерливого" реактора бетон, пісок, каміння, арматуру. В основному це були водії з Києва та Київської області. Практично у повному складі кинувся на ліквідацію наслідків аварії автопарк з Богуслава. Сьогодні з тих молодих і дужих хлопців майже нікого не залишилось.

Як я вже казала, жителів Прип'яті евакуювали за два дні. Приїздили з Києва, з інших міст України автобуси і планомірно від кожного будинку забирали жителів, без речей, просто як стояли. Всім казали, що скоро повернуться. І люди вірили у це, не могли собі уявити, що саме в ті хвилини, коли автобуси від'їздили з Прип'яті, вони прощались з нею назавжди.

І тут хотілося б сказати про такий парадокс, а скоріше про жах, який відбувався у Прип'яті довкола станції, відбувається і сьогодні. На фоні героїзму тисяч людей знаходились мародери, які за пару місяців буквально "обчистили" усі квартири прип'ятчан. Речі, що були "нашпиговані" радіацією, везли на ринки, продавали, а люди і не знали, звідки у них беруться хвороби.

Гинули не тільки люди, гинула техніка. Ті ж самі вертольоти, які літали над станцією, тут же потрапляли на могильники металобрухту, туди ж звозили самоскиди, бетее-ри, іншу техніку. І все це було радіаційне. По сьогодні знаходяться спритники, які проникають на ті могильники, відкручують, відплилюють, відрізають усе цінне, кольорові метали. І знову ж таки везуть на продаж. І чомусь ні охорона, яка є довкола зони, ніхто не може їх зупинити, ніхто не може зупинити смертоносний вантаж, що потрапляє до зовсім безневинних людей. У них з'являються захворювання крові, ракові пухлини, настають ранні смерті. Правда, помирають і ті, хто займався мародерством. Мало хто з новоявлених мародерів знає, що метал, який вони везуть, забруднений стронцієм та цезієм-137. А везити такі є що. Бо довкола станції накопичилось більше двох мільйонів тонн брудного металу.

До цього слід додати, що Чорнобиль готує Україні нову загрозу — отруєну воду на 300 років уперед і радіаційні хмари. Головну небезпеку, як виявили вчені, являє не тільки саркофаг, про який ми без упину говоримо, а й звалище опроміненої техніки, звідки тала вода потрапляє у Дніпро, а далі — в крани мешканців прибережних дніпровських міст. Коли вибухнув реактор, контейнери з радіаційними відходами від нього звозились на берег річки Прип'ять, де їх закопали нашвидкуруч. Там поховані 18 тисяч металевих контейнерів. Вони періодично підтоплюються водою, вимиваються і все шкідливе потрапляє у річку. Особливо постраждають кияни, жителі Київської області. Поступово всі криниці у нас будуть отруєні, непридатні для використання. Експерт національної комісії з радіаційного захисту населення Володимир Осипенко вважає цю проблему дуже серйозною, навіть катастрофічною.

Звернемось до спеціаліста у справах подолання наслідків Чорнобильської катастрофи академіка Дмитра Гродзінського. Він підкреслює, що Чорнобиль — то є величезне випробування для жителів України, особливо ж для жителів Київської області. Говорить, що нам

довго бути з Чорнобилем. А тому державі слід більше турбуватись про людей, про їх здоров'я, про їх моральний стан. І це завдання не лише медицини, як дехто думає, а й справді завдання державне.

Академік Володимир Бебешко з боєм говорить ось уже протягом багатьох років, що Чорнобиль особливо негативно діє на дитячі організми. В Україні збільшується кількість хворих дітей, у них виявляються захворювання крові, ракові новоутворення, чого раніше ніколи не було. Держава, на жаль, сьогодні не може впоратись з тим, щоб допомогти усім дітям, але це треба зробити. Бо коли ми не допоможемо дітям, то ми перекреслимо майбутнє України.

А тим часом нещодавно нам довелося разом з головою Поліської райдержадміністрації Катериною Воловик проїхати по району, який вона очолює, який є суцільною радіаційною територією. Але ось парадокс. Багато людей не захотіли їхати з рідної землі, залишились, що називається, під бочком у реактора, і живуть там, якусь городину вирощують, курей годують. Ми розмовляли з подружжям Марії Шевченко та Миколи Ткаченка, які живуть у Луб'янці вже два десятиліття. І наліво від їх хати, і направо — всі люди звідти давно виїхали, від хат одні розвалюхи залишились, а вони, Марія і Микола, живуть. Або Михайло Порханенко, який кожної весни зі своїм конем Семеном виходить на город і починає оранку, картоплю садить, кукурудзу сіє. І теж живе. Багато хто з тих, що залишились в зоні, помирає. Ми підїхали до хреста, на якому написано, що тут покоїться баба Ликера. На хресті вибитий дощами та вітрами вишвианий рушник. Катерина Дмитрівна розповіла, що живі приходять до цього хреста, помоляться, та ще й пісню заспівають. Знають, що і їх такі само хрести чекають. І забуття. Але щоб поїхати звідси — то ні в якому разі. Бо це їх земля. Вони тут народились, їм тут і помирати.

Ні, ніяк нам не виходить забути Чорнобиль. На самій станції тривають роботи на трьох реакторах, що були закриті за вказівкою Леоніда Кучми також у грудні 2000 року. Не можна без людей залишити і хворий четвертий блок. Аж поки не буде зведено над ним сучасний постійний конфаймент, який зможе уберегти довкілля, надра, людей від ядерного впливу. Отож і їдуть щодня з нового міста енергетиків, із Славутича, до Чорнобильської атомної, майже три тисячі чоловік. А ввечері повертаються назад, додому.

Проблем на станції і сьогодні море. До забуття їй ой як далеко. Правий Володимир Шандра, коли казав, що нам потрібні будуть сотні і сотні років, аби ми могли сказати, що про Чорнобиль можна не думати, що він вже ніякої шкоди людям не принесе. Але сьогодні він є. Сьогодні він епіцентр нашої небезпеки, нашого болю.

Ідуть роки. Невмолимі і швидкоплинні. Щось міняється, стає кращим чи гіршим. Але були, є і ще довго будуть з нами наслідки Чорнобильської трагедії. І завжди будуть у пам'яті люди, оті 700 тисяч наших українців, а також представників усіх республік колишнього Радянського Союзу, які, не думаючи про небезпеку, про радіацію, їхали на станцію, аби допомогти здолати наслідки планетарної трагедії. І саме завдяки їх зусиллям не трапилась трагедія ще одна, принаймні саме вони зберегли й Україну, і ще багато країн. Багатьох ліквідаторів, як їх тепер називають, вже немає з нами. Багато хто з багатьох років і хвороб живе. То ж побажаймо їм сьогодні добра, і трохи здоров'я, і радості буття. І скажемо — спасибі, даруючи бодай одну гвоздику.

Олеся ДЕЙНЕКО,

учасник ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС.